

ԱԼԱՇԱՅԻՔ

Դ. ՔԷ. ՆԺԳԵՀԵՇԵՐ

ԲԸՆՇԻՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. Ե Ր Դ Ե Ր Գ)

Ա.

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Հնդկացի ութ տարեկան երեխայ մը հարս կընեն, քողով կը
ճածկեն երեսը: Մէկը կը լանայ երեսը, ու միւսը կը գոցէ ու կ'երգէ:

1

Ելու՛ճ — մալալու՛ճ, խնամի՛ ճան,
Ոլու՛ճ ¹⁾ եմ քաղե՛ն, խնամի՛ ճան,
Գօտիկս եմ շարե՛ն, խնամի՛ ճան,
Քաղքից քաղաք ման եկա՛յ, խնամի՛ ճան,
Տօպրակս լցի՛, խնամի՛ ճան,
Բէրանն էլ կարի՛, խնամի՛ ճան:

2

Սձին — մածածին, զնկլիկ,
Եկած կը տանին, զնկլիկ,
Տարան. թըղ տանին, զնկլիկ,
Ջատկին կը բերին, զնկլիկ,
Կարմիր սօլերով, ²⁾ զնկլիկ,
Դեղին բըճերով, ³⁾ զնկլիկ:

3

— Քեզի կիտամ մաղ մի ոսկի,
Ա՛ռ պարի՛ւ, ⁴⁾ խնամի՛ ճան:
— Մաղը ճակի,
Ոսկին թափի,
Չըմ պարի՛ւ, խնամի՛ ճան:
— Քեզի կիտամ մաղ մի արծաթ
Ա՛ռ, պարի՛ւ, խնամի՛ ճան:
Մաղը կտարի,
Արծաթ թափի:

^{*)} Տես «Աղղ. Հանդէս» Ե. գիրք.

¹⁾ Տեսակ մը պտուղ, մոր: ²⁾ Ոտնաման: ³⁾ Գուրպալ: ⁴⁾ Հաշտուկ:

Ձե՛մ պարիսի, խնամի ճան:
 —Քեզի կիտամ գո՛մ մի ոչխար,
 Ա՛ռ, պարիսի, խնամի ճան:
 —Գո՛մը բըլե,
 Ոչխար ջարդի,
 Ձը՛մ պարիսի, խնամի ճան,
 —Քեզի կիտամ մաղ մը խնձոր,
 Ա՛ռ, պարիսի, խնամի ճան:
 —Մաղը ջարդի,
 Խնձոր թափի,
 Ձը՛մ պարիսի, խնամի ճան.
 Բարով ու խօս ¹⁾ ես եկե, խնամի ճան.
 Դարտակ ու պօս ²⁾ ես եկե, խնամի ճան,
 Երկու պոլօն ³⁾ ես բերե, խնամի ճան:
 Է՛ն լէ ճամբախն ես կերե, խնամի ճան:

Բ.

Ս Ի Ր Ո Յ Ե Ր Գ Ե Ր

1. Եարիկս ա կայներ օտի ¹⁾ տանսի ²⁾ կէս,
Միջկուռն ա զարկեր չալապու ³⁾ պէս
Բերեր զուր դուռման կը զարկայ կողպէս:
2. Օտէն պիտական, պատերն ա նխշուն,
Տղայ, քու վաջամ ⁴⁾ խանկալ ⁵⁾ արսլում,
Քեզի չար ուզող էղնի քեզի շուն:
3. Գօլիկ ⁶⁾ մ'եմ հորդե, թէրմաշ ջուր չի գայ,
Առու մ'եմ բացե, անտէր ջուր չի կայ,
Ընկնիմ ու ժուռ դամ քե պէս եար չկայ:
4. Առու մի էկաւ, ես զիցայ ⁷⁾ դետ էր,
Քարվան մի էկաւ, իմ եարսի հետ էր,
Իրիշկի ⁸⁾ առէջ, խընձ ըմէն չետ էր:
5. Հայերն ա ժողոված կ'էնեն ըռայի ⁹⁾
Թի թորկենք էրթանք, վարան կանկրի,
Տալալ ¹⁰⁾ թի նստենք, մասման ¹¹⁾ չի բռներ:
6. Մշու դաշտ կ'ասին հինգհարիր գեղ էր,
Դացիւնք ու տեսանք մէկ հաւքու բուն էր:

¹⁾ Բարի. ²⁾ Դատարկ, ունայն. ³⁾ Միջատ.

⁴⁾ Սենեակ: ⁵⁾ Տահիք, կտուր: ⁶⁾ Պարոն: ⁷⁾ Գլխի մաղեր: ⁸⁾ Փունջ:

⁹⁾ Լճակ: ¹⁰⁾ Գլխենալ, աղաւաղուած, գենալ, գեցալ և այլն: ¹¹⁾ Նայել:
¹²⁾ Խորհիլ: ¹³⁾ Գեղեցիկ, լաւ. (խորն միջարկութիւն): ¹⁴⁾ Բնակութիւն:

7. Ըսու բանցրկեկ քու ձէն ա Զօղան,
Էրկու սաղ աղբուր քու միջով ընցան,
Մէկն ա զըլս Պառին ¹⁾ մէկն ա Զօղան:
8. Ինչ որ զըլս Պառին զարիտ հաւքերաց,
Ինչ որ զըլս Զօղան, սրսուռ մարդէրաց:
Զօղան ու Մառին, կաշ Ետլաս ինե,
Էղնինք պազրկում ²⁾ դանք իջինք ինե,
Թի ժուռ, թի հասուն ³⁾, մենք էլ գնողն ինք:

Հաւքունք ⁴⁾ վրը ծովուն անուն արօր էր,
Գլխիկ կարմրուր, սրտիկ սևաւոր,
Կաղնեք պէշաբէն, ⁵⁾ էրթանք հրտ էտօր՝
Ո՞ն զիմ տարտ զինայ. ո՞ն զիմն ու զէտօր ⁶⁾:

Գ.

Պ Ը Բ—Ե Բ Գ Ե Բ

Սար, սար. սարերու կիւլն եմ.
Լեռն, Սամսոնի քուրն եմ *).
Գնան, գնան, հետիդ եմ.
Կարմիր խնձոր դօտիդ եմ.
Արև նոր ա ծեղկեր ա.
Եարս ծաղիկ զրկեր ա:
Կայներ ես մանլի վերև,
Վեր ¹⁾ հետ զրկեմ իմ բարև,
Տօր ²⁾ որ կ'երթաս, շուտ արի,
Եարս մալլամիս կ'եղի:
Մատիդ փաթիր խայարի ³⁾
Հար եր ⁴⁾ հանխս պալարի ⁵⁾.
Տղան, քու ֆասն ես ծրեւ.
Քու ումուտ ⁶⁾ ընձնէ կտրեւ.
Ժամու դռնէն դուս էլայ
Որևու պէս լուս էլայ,
Գնան, գնան, կարը տես,
Պաղ աղբրի սաղը տես:

¹⁾ Դէպի Պառին և դէպի Զօղան—հարսուսման տաք երկիրներ, հաւա-
նակարար Միջագետքի մէջ կիւնան:

²⁾ Մեծ վաճառական: ³⁾ Ժուռ—տհաս: Հասուն—հասած (ստուգ
փոխարեւարար՝ տղիկ): ⁴⁾ Թռչուն: ⁵⁾ Փաքը—առանց անիւի դուլման.
⁶⁾ Իմը և ատօր (զարտ—վիշտ) մի գիտէ:

⁷⁾ Փոխխակի կրկնել իւր սքանչելի տողերէն ջերջ:

¹⁾ Ո՞րու, մեւ: ²⁾ Ուր որ: ³⁾ Մետաքսի թել: ⁴⁾ Միշտ երբ: ⁵⁾ Երգ: ⁶⁾ Յայտ

Էս օրը կէս օր էր,
 Իմ խաղալն էս օր էր:
 Սինամ սարեր մօտիկ ա,
 Ձուն ա եկեր, գօտիկ ա.
 Էրկու քարի մէջ արօտ ա.
 Տէրտէր փարին կարօտ ա:
 Սըբ — Կարապետ քու վանքը,
 Իմ եարոջ նախշուն թամբը.
 Ալուր մաղեմ թեփ կիզաց,
 Զէկիկ աղբէր մը կիզաց:
 Ալուր մաղեմ զաղացու,
 Իմ աղբէրը տիրացու:
 Արագ էրէք, լուս էրէք.
 Կեսաղա կիւսեմ ¹⁾ դուս էրէք.
 Ղաւճի վերև ամսլ էր,
 Աղջկայ գինը շատ թանկ էր:
 Լուսնակը ցոլաց գնաց,
 Դէմ առաւ ամսլին, գնաց:
 Սարից էկար դուն բարով,
 Սրտիս զարկիր լեռ քարով:

ՃՈՒՄԼԱՄԵՐ

Առմլամէր, ճան Առմլամէր.
 Երէք, արէք, արէք, էրթանք Առմլամէր.
 Դարձէք, դարձէք, էրթանք Առմլամէր.
 Առմլամէր բանձր տեղ էր,
 Արէք, արէք, արէք
 Էրթանք Առմլամէր,
 Դարձէք, դարձէք,
 Էրթանք Առմլամէր:
 Քուրն հիւրնդի գեղ էր,
 Արէք, արէք և ալն ²⁾
 Սիրած սիրածին չեն տայ,
 Էգ ինչ կռապաշտ գեղ էր:
 Էս սարն բանձր սար ա,
 Տակն զննրլամ քար ա.
 Իմ առած մէկ ու ճար ա.
 Գլխուն աղաւ ու զաւր ³⁾ ա:

¹⁾ Տղայք: ²⁾ Զգարշնայ քող:

³⁾ Փոփոխակի կրկնել խրաքանչիւր տողերէն վերջ:

Լուսնակն հովեց հովն անուշ,
Սիրականիս քունն անուշ,
Լուսնակն էլաւ էրկնուց,
Հով այլանի քունն անուշ,
Հոտաղ մալեր կ'արածայ,
Մաճկալ զլօխ դրած ա.
Ջիւղիլ քամին կը փայ՝
Մեր մաճկիլ քունն անուշ:

Հով ա կանափի տակը.
Էս ի՛նչ յաւ ա բամբակը.
Էկար մեր դռնով ընցար,
Ձ'ըսիր, արլի մեր բակը.

Երկանք ա աղի վրայ,
Ճամաճն ա թաղի վրայ,
Էրնեկ, ես մէկ ղուշ էղնէնք՝
Իմ եարոջ պաղի ¹⁾ վրայ:

Ոչխարն եմ էրի պերը ²⁾
Քաշեր եմ կաթի սերը,
Ի՛նչ էնայ հէրն ու մէրը.
Մեղաւորն ա տէրտէրը:

Լուսնակ Լրէկ ու ցէրէկ,
Կաղըզվրնու նուռ բէրէք,
Եղլուխս ³⁾ մուժղա ⁴⁾ կիտամ՝
Իմ եարոջ խապար բերէք:

Ծառ մեծ տնկե ծիրանի,
Եղջի, մաղերդ իլվանի ⁵⁾,
Հազար ղուռուշով չ'եմ տայ,
Կիտամ աղքատ նիվանի ⁶⁾:

Լուսաւորչու ճառները,
Մատաղ բերին գառները,
Լուսաւոր, զօրքիդ մեռնիմ,
Ջոկեցիր արդըրները:

Քուֆղա փաթի պիպարով ⁷⁾,
Եար մի ունիմ փպարով ⁸⁾
Եար ճան փպարիդ մեռնիմ՝
Ճեպերդի լիք նուպարով ⁹⁾:

¹⁾ Սլոգի. ²⁾ Ուխար կթելու տեղը. ³⁾ Թաշկինակ. ⁴⁾ Ընձայ. ⁵⁾ Գեղեցիկ. ⁶⁾ Երիտասարդ. ⁷⁾ Պղպեղ. ⁸⁾ Վեհանձն. ⁹⁾ Նոր միջդ կամ նուպար ծաղիկ:

Պ ա թ

Պաղըմի, ճան պաղըմի,
 Արի էրթանք կրոնկու սար,
 Պաղըմի, ճան պաղըմի,
 Կ'ուզես հարուր, կէտամ հազար,
 Պաղըմի, ճան պաղըմի,
 Թուլս աչքերու խաթրի համար,
 Պաղըմի, ճան պաղըմի,
 Ձէկ ունքէրու խաթրի համար,
 Պաղըմի, ճան պաղըմի,
 Կայներես պուլթա-պուլթա,
 Մէջքդ կապիր պալաք ֆութա ¹⁾
 Քեզի սիրէնք, չսէն սուլթա,
 Պաղըմի, ճան պաղըմի ²⁾,
 Արև զարկեր կամար-կամար,
 Մէջքդ կապիր ոսկի քամար,
 Քեզի սիրի ճանիս համար,
 Պաղըմի, ճան պաղըմի,
 Կառնկ կանչայ սարերուն,
 Ազապ ³⁾ տղէն էրէրուն,
 Քամին կիզայ ցողալէն,
 Ծառի թփեր դողալէն,
 Ծառի տկի պաղ աղբուր,
 Արծըթէ թաս, ոսկի ջուր,
 Ես կը վառիմ քու սիրուն,
 Թաս մի կ'ուզեմ, երկունս տունը,
 Թի որ չի տաս, դողենաս,
 Գողենաս, որբէվէրնաս,
 Լոր մի թառ մեր արտէն,
 Կտրաւ տոմսուրիս ⁴⁾ դայսեհն ⁵⁾,
 Աշըղ չենք, աշըղ դարձայ,
 Պեղեցայ ⁶⁾ եարոջ քարսեհն:
 Եար մի ունիմ Բուլանուլս,
 Հագիր նուակն, թորկեր պուլս ⁷⁾,
 Ծօպլակ պաժ ⁸⁾, բարակ մատներ,
 Աչքեր պալաք ⁹⁾, ընքներ թուլս:

^{*)} Կրկնել խաբաքան չուր տողին վերջը:

¹⁾ Նախշուն դօպրիս ²⁾ Ամուրիս ³⁾ Աշըղի սազ ⁴⁾ Եզանակ ⁵⁾ Զգու-
 ցում չ'ունեցող ⁶⁾ Ծառ ⁷⁾ Վայելուհի հասակ ⁸⁾ Նախշուն ⁹⁾

Դեղով կրտեն .քու եար ծուռ ¹⁾),
Մըջ իմ սրտին լալ ու տուռ ²⁾).

Ճ ա ն ի մ ա ն

Ճանիման, ճանիման,
Մեր դռան առէջ ծառ մի պնտուկ ¹⁾
Ճանիման, ճանիման.
Ձեր դռան առէջ ծառ մի պնտուկ,
Ճանիման, ճանիման,
Առնեմ քեզի մտնիմ սնտուկ.
Ճանիման, ճանիման ²⁾),
Դու ելեր ես կ'էրթաս ի պէր ³⁾
Խէր չ'տեսներ .քու հէրն ու մէր,
Ո՛չ պէրն եղներ, ո՛չ պէրի տէր,
Որ զիս չ'էներ էս դարձին տէր:
Մեր դռան առէջ առու հանած,
Ձեր դռան առէջ առու հանած,
Միջու, միջու ուէհան ցանած,
Ընծի իմ եար միջէն հանած:
Էլայ տանիք թափ քէլէցի,
Ձարկի լանկէմ ⁴⁾ էրդիք բացի,
Իմ եար տուն չ'էր նստայ լացի.
Փռու ու փռման թողի գացի:
Մեր դռան առէջ քառսուն կարաս,
Ձեր դռան առէջ քառսուն կարաս,
Քառսուն կարսի գինին էր խաս,
Ամէկ կարսէն մէկ թաս ի տաս,
Ամէկ թասին մէկ պագ ի տաս,
Թի դու չի տաս, դու գօտէնաս:
Մեր տուն ձեր տուն մօտիկ-մօտիկ,
Էրթանք քաղենք հորթիան խօտիկ,
Բերենք դնենք մսուրին մօտիկ,
Տեսնենք վիճր եարն ա խօրօտիկ:
Տօ եար, իմ արեն ու բում,
Կաքա՝ ծամն էր դիւր բուն,
Ղուշթուղի բարձն էր գլխուն.
Տօ եար, իմ արեն ու բում ⁵⁾),

¹⁾ Խենթ: ²⁾ Թանգագին քար:

³⁾ Արկնեւ իւրաքանչիւր տողի վերջ:

⁴⁾ Կազին (Ֆնտրդ): ⁵⁾ Ուխարակիթ: ⁶⁾ Ուքով զարկեցի:

⁷⁾ Փոխառակի կրկնեւ իւրաքանչիւր տողէն վերջ:

Կարաւ իջեր վրը քարին.
 Կտուցը լիքն էր արին.
 Շայուղով վարդ եմ քաղէ՝
 Ճաթխեմ իմ պզտիկ եարին.
 (Կրկնել, So եար, իմ արւն և արն)
 Աղջի, շիւէն ծալ էրան,
 Ձիւէն ծալ ու մալ էրան,
 Էդ քու կարմիր թշնեռուց
 Պազ մի տո՛ւր, հալալ էրաւ,
 Աղջի, քու անուն Թաղուն,
 Ել, նստի քու հօր սաքուն,
 Չինար-մինար պոյ ունիս,
 Էրնեկ առնողիդ հողուն.
 Ասին էր, հա, ասին էր.
 Արծթէ թփեր թասին էր՝
 Ես խօսք մ'ասի, չըլտիր՝
 Հօրթրթողի պասին էր:

Թուխ փուշով աղջիկ

Ջառաֆով թուխ փուշով *) աղջիկ
 Դու բոլոր երես.
 Ես ու դու ճուխտ կը քէլենք,
 Դու մոլոր երես **)

Առաւօտուն թունիր բոց
 Կախիր եաւմաղ ¹⁾, թօրկիր պոչ ²⁾
 Արի էնենք գիրկ ու ծոց՝
 Պալֆիմ ³⁾ խմրի ⁴⁾ քառ ու խոց:
 Առաւօտուն թունիր մօխ.
 Կախիր եաւմաղ, թօրկիր պուխ,
 Աժէր Մուշն ու Բուլանուխ:
 Առաւօտեան թունիր վառ,
 Գլօխ կապիր խառ ու մառ ⁵⁾
 Որբէկոցի գիտի առ:

*) Ծառաֆ՝ թուխ փուշի. մեծագույն մեծ թաշկինակներ են. զորո աղջիկները երբեմն իրենց գլուխը կը կապէին և հարսները իբրեւ քօղ կը գործածէին:

¹⁾ Քօղի կամ գլխի փաթաթոցի այն մասը, որ գէմքի վրայ բերելով՝ բերան և քիթը կը ծածկէին: ²⁾ Քօղի վերջին ծալքը, որ գլխի ետեւն կը կախեն: ³⁾ Թերեւս: ⁴⁾ ողջանայ կամ մեղմանայ: ⁵⁾ Գոյն գոյն:

**) Կրկնել փոփոխակի խրաքանչիւր առիւն գերջ:

Տօ տղան, քու կիւզալ արն,
 Ընցար, իր տըւիր բարեւ,
 2) Թօրկիր սրտիկս ի սոռ. ¹⁾
 2ուր մի ²⁾ տարին ի բոլոր:

Տիլըմ տիւանօ Տիլօ,
 Աանըմ հայրանօ Տիլօ,
 Աուստակ ¹⁾ քուլուլիկ նոր հարս,
 Տիլըմ տիւանօ Տիլօ,
 Աանըմ հայրանօ Տիլօ,
 Աուստակ հարս Դաւօ դեղէն
 Տիլըմ և ալն
 Ընկած էն գետ կը լողէն,
 Աանըմ ²⁾ և ալն.
 Ելած էն ափ կը դողէն,
 Քընց ²⁾ նռան հատ կը շողէն.
 Աուստն կանած հրտ իրաց,
 Մէկի ձեռ հինաց դրած,
 Մէկին ինչ որ կաքաւ նխշած:
 Աուստակ ու պալաւ ²⁾ քուձպէթ,
 Սազերը ճուստ-ճուստ էրէ'ք
 Սըրբ - Յովհաննէս ուխ էրէ'ք:

Վ Ի Ա Մ Կ Ի Ե Ր Գ Ե Ր

Վիճակի ամանի մէջ եօթը աղբիւրէ ջուր լեցուած և վրան ծա-
 դիկներու փունջեր շարած ժամանակ կ'երգեն.

«Աան կիւլում» կ'ասեն, կը շարեն,
 Տօպրակ լըցնեն ու կարեն,
 Ոմէն աղջիկ մէկ ձու տայ՝
 չխորսքենեմ ¹⁾ կը հանեն:

«Ման կուլում»

Աան կիւլում, ճան, ճան
 Աան ծաղիկ. ճան, ճան:

(Արկնել ալս տողերը բուն երգի խրաքանչիւր տողէն չետոյ)

Վիճակ վիճակ վիլօլայ ²⁾
 Աան կիւլում, ճան, ճան,
 Իքի դոլա կիւլ օլայ ²⁾
 Աան ծաղիկ, ճան, ճան:

¹⁾ Ստորած: ²⁾ Միւշէն:

²⁾ Այդ: ²⁾ Քընց... խէն... (աղաւաղուած)—քան զ...: ²⁾ Նտխշուն:

¹⁾ Գեւուլիւն. ²⁾ Ի ծանօթ բառ մէկ. ³⁾ Երկու աման վարդ ըլլայ:

Ծաղիկ եմ քաղեմ, էս ա,
 Կիւկաղ երեսդ ի տէսաց,
 Համբարձում կեայի կեօթի ¹⁾
 Արզլար չիչաւա թիւօթի ²⁾։

Ծաղկաձորէն ձէն կիզալ,
 Ծաղկամէրը քներ աւ
 Թըղ քնի, ուր քունն անուշ,

Վիճակ խաղալ շատ անուշ:
 Երդիկը բուն եմ դրեմ,
 Տղէկներ շուն եմ դրեմ,
 Ջաղջի դուն ա չառումա ³⁾։

Սև շուն էնեմ դառումա ⁴⁾։
 Խապար տարէք ըռեօին ⁵⁾,
 Կեաթեք ⁶⁾ թափան շան մսին։

Էս ատէքը ջրով ա.

Մեր ըռեսը թրով ա.

Ո՛ր մէկ խանի մօտ էրթայ՝

Խօսքեր ոսկի ջրով ա:

Ծաղիկ եմ քաղեմ, էս ա.

Ճանիդ մէռնիմ, ճան փէսաց:

Ծաղիկ քաղի մաղերով.

Վերև գրի շաղերով.

Վիճակ դրի վըր իշուն,

Վիճկի թևերն էր նիշուն:

Վիճակ դրի վըր վիլն ⁷⁾

Փրցաւ, ընկաւ մըջ տըլին ⁸⁾

Ասին ա, հա, ասին ա,

Գինի խմեմ թափին ա,

Էդ կողած — մոլած տներ,

Կիւկաղ ու նիշուն սներ.

Էկան ազալ ⁹⁾ տղէկները,

Կը մանին ¹⁰⁾ կատղուկ շներ:

Յետոյ տները պտտած ու հաւկիթ ու եղ հաւաքած ատուն՝ տան
 փոքրիկ անուան «գովք» կ'ըսեն.

Կանչէք կանչէք, (օր. Ըրսէնին),

Ըրսէնի ձին ջորի եա.

¹⁾ Համբարձում եկաւ, անցաւ: ²⁾ աղջիկներ վարդին ընկան (հասան,
 տեսան կամ գտան խմատոյ): ³⁾ Վանդակապաւտ: ⁴⁾ Խորոված միս: ⁵⁾ Գեղի
 տանուաւոր: ⁶⁾ Տղաքներ: ⁷⁾ Թումբ, դար: ⁸⁾ տիկ—տիկմ—ցեխ: ⁹⁾ Ամօրի
¹⁰⁾ Կը նմանին:

Երսէն ալ — խնձորի եմ.

Երսէն նստե դէրանին,

Ոսկի դաւալ ¹⁾ բէրանին.

Երսէն ուր ձին թափքեր ա.

Քշեր մեյդան ընցեր ա.

Սնձրե էկեր, թրջեր ա.

Սրե զարկեր, չորցեր ա.

Խընճ քափուր փարփ բացներ ա.

Երսէն նստե ռուսակին,

Խելքն ու միտքն ա փէռակին ²⁾,

Խմեր ա նուան զինին,

Հոտ կ'էնաց մանիշակին.

Երսէնի ձին արօտն էր.

Քուրն ուր աղբօր կարօտ էր.

ՀԱՆՍԱՆԵԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Թագւորի գովք

Ա

Թագւոր բարով, հազար բարով,

Դուն վարդ ես կանաչ տերևով,

Երուսաղէմ զարևդ օրշնէ (օրնէ),

Մէկ Ասործու զօրութեամբ.

Թագւոր բարով և ալն

Դուն վարդ ես և ալն

Սուրբ Վարդիհէր զարևդ օրշնէ,

Մէկ Ասործու և ալն.

(Սյապէս կը կրկնուի, միայն երրորդ տողը կը փոխուի, ալն
ալ սուրբերու անուն տալով.)

Սուրբ Կարապետ զարևդ օրշնէ,

Խշմիածին զարևդ օրշնէ և ալն և ալն.)

Բ

Թագւորն էկաւ թագն ի զլօս,

Կիւմիւս խանչալ տէլընսա սրբ. ¹⁾

Սուրբ Վարդիհէր Կաղըզվընցին,

Քու մուրաքն տէր.

Թագւորն էկաւ թագն ի զլօս,

Տօր բաւաճեան խօնչա կեալեր. ²⁾

¹⁾ Հովելի փող. ²⁾ արհեստ.

¹⁾ Արծաթ խանչալ վրան կոչուած. ²⁾ Չորս կողմէն խօնչա. (մաղի
կամ տմաններու մէջ գրուած ծրարներ, կապոցներ անոնք) — կոչուալ.

Էջմիածին՝ Երևանյին

Քու մուրաքն տէր:

Գուրպալարի նախըջի զր¹⁾:

Սուրբ Կարապետն էր Մշեցին

Քու մուրաքն տէր:

Թագւորն էկաւ թագն ի գլխ,

Ճիգմալարի ֆանարի զր²⁾

Երուսաղէմ՝ մէջ աշխրթին

Քու մուրաքն տէր:

Գ

Թագւոր, ինչ բերեմ քե նման.

Քու կանաչ արե քե նման,

Էն աղօթբան որ կը բացւէր

Բացւի արեուդ վրան:

(Կրկնել ամբողջ տունը, իսկ երրորդ տողը՝ փոխել այսպէս). —

Էն որպասան որ կը բացւէր.

Էն բրաբիոն որ կը բացւէր.

Էն անթառան որ կը բացւէր.

Էն արեգակ որ կը բացւէր և աչն և աչն:

Գ

Մեր թագւորն էր խաչ.

Խաչկոչ — խաչ ու մաչ.

Պիմիւն³⁾ էր կարմիր.

Երևն էր կանաչ:

Մեր թագւորն էր խաչ.

Խաչկոչ — խաչ ու մաչ.

Կոստանդն էր կարմիր.

Երևն էր կանաչ:

(Կրկնել ամբողջ տունը, իսկ երրորդ տողը փոխել այսպէս). —

Պրսակն էր կարմիր.

Սօլերն էր կարմիր.

Գուրպէքն էր կարմիր.

Դօգին էր կարմիր և աչն և աչն.

Ե

Մեր թագւորին ծաղիկ պիտէր ծաղկունաց.

Ծաղիկն էլ ընչէնք պիտէր ծաղկունաց.

¹⁾ Գուրպաները նախշուն են:

²⁾ Ճիգմաները (ոսանամալ) ֆանարի են. ֆանարի. ճիգմայի ընթիմ տեսակն է:

³⁾ Պիմիւն — կարմիր մահուդէ վերաբերուի մէկ տեսակն է:

Ծաղիկն էն խնկենի պիտէր ծաղկունաց.

Որ փրթըթէր թուփն ու տերև հըտ իրաց,

Մեր թազւորին ծաղիկ պիտէր ծաղկունաց,

Ծաղիկն էն նունուֆար պիտէր ծաղկունաց,

Քաղէք, բէրէք, մեր թազւորին ծաղկունաց,

Որ փրթըթէր թուփն ու ծաղիկ հըտ իրաց:

Մեր թազւորին ծաղիկ պիտէր և այլն:

Ծաղիկն էն ընչէնի և այլն

Ծաղիկն էն մանուշակ և այլն:

Որ փրթըթէր թուփն ու ծաղիկ և այլն:

(Այսպէս կրկնել տունը ամբողջ, իսկ երրորդ տողի ծաղիկներու անունը փոխել).—

Անթառան. բրարիոն. պալասան և այլն:

Ջ

Երուսաղէմ ուխտատեղ էր,

Ճամխըներ Որաքստան էր,

Թուխ ու բէտ ¹⁾ բէտէ աչքեր,

Նմանի ժամտան խաչեր.

Բոլոր երես, պզտիկ բէրան,

Նմանի ժամտան խորան.

Մեր թազւորին ծաղիկ պիտէր ծաղկունաց

Որ փրթըթէր ծառն ու ծաղիկ հըտ իրաց:

Է

Գացէք, ասէք, թազւորի մօր,

Թըղ գաչ, նստի դարպաս էնաչ,

Ծունտր դնաչ սուրբ սեղանին,

Աստծու բարին մեր թազւորին:

Գացէք, ասէք, թազւորի հօր,

Թըղ գաչ, նստի դարպաս էնաչ,

Ծունտր դնաչ սուրբ խորանին,

Խէրն ու բարին մեր թազւորին:

Գացէք, ասէք, թազւոր աղբօր,

Թըղ գաչ, նստի դարպաս էնաչ,

Ծունտր դնաչ սուրբ սեղանին,

Աստծու բարին մեր թազւորին:

Գացէք, ասէք, թազւոր քրօջ,

Թըղ գաչ, նստի դարպաս էնաչ,

Ծունտր դնաչ սուրբ խորանին,

Խէրն ու բարին մեր թազւորին:

¹⁾ Բէտ—խռփ:

Էդ դիզան. ¹⁾ բէտ—բէտ դիզան,
 Էլէք. տեսէք էն ձրն էր.
 —Էդ դիզան բէտ—բէտ դիզան.
 Գեղի ըսէսն ²⁾ էր.
 —Ճընճըղներ ճըլլըլալէն,
 Էլէք. տեսէք էն ձրն էր,
 —Ճընճըղներ ճըլլըլալէն,
 Սարկաւըղներն էն.
 —Կաքըներ կըկըլալէն,
 Էլէք. տեսէք էն ձրն էր.
 —Կաքըներ կըկըլալէն,
 Վարդապետներն էն.
 —Սարեկներ սըսըլալէն,
 Էլէք. տեսէք էն ձրն էր.
 Սարեկներ սըսըլալէն,
 Մեր տէրտըրներն էն.
 —Ջուն էկաւ պարկն ի բէրան,
 Էլէք. տեսէք էն ձրն էր.
 —Ջուն էկաւ պարկն ի բէրան,
 Գեղի դղիրն ³⁾ էր.
 Ցախաւել դռան չէտե,
 Էլէք. տեսէք էն ձրն էր.
 —Ցախաւել դռան չէտե,
 Գորի կնիկն էր.

ԶՈՒՐՃԱԼԻՔ

Ձի Մը

Ձի մ'եմ առեր քսան փարա.
 Ոտներ չալ ¹⁾ ա, մէջքն ա ետաւ ²⁾
 Տանին, կապեն նիւշուն օտէն,
 Առէջ թալեն ³⁾ քօտա ⁴⁾ խտտէն,
 Փրցեր պաղ ջուր կիզայ կօտէն ⁵⁾
 Խեւ չ'տեսայ էտոր ձօտէն.
 Սարօ թալի ⁶⁾ սխտակ սալեր,
 Սարօն գուր ձին քաւս ⁷⁾ ա նալեր ⁸⁾

¹⁾ Դէզ, գլխան—խտալի դէզ, գլխեր. նաև՝ դիզան, դիզանք:

²⁾ Գլխապետութ. ³⁾ Դղլը—գլխապետի ճօռայ, շարուշ:

⁴⁾ Պխտակ. ⁵⁾ Վէրք. ⁶⁾ Չպեն: ⁷⁾ Տեսակժը խտալ ⁸⁾ Գանկ. ⁹⁾ Գամ:

⁷⁾ Մուռն: ⁸⁾ պալտեկ.

Սարօն էկաւ հանա-հանա,
Փոփօտտեր մարդ կ'ստանայ,
Մարդ էլ չ'կայ դռներ բանայ:

Լ Է Ղ Ջ

Ձէղբայ ¹⁾ ըռէա ²⁾ նման էր բուրդ ³⁾
 Ձըխու առքար ⁴⁾ զըմէն ⁵⁾ էլ քուրդ.
 Ձըխու առքար հասան փշեր.
 Լէգրայ հարսներ փախան ղիշերու
 Ջահ-Պաղին ⁶⁾ կայ փէտէ ⁷⁾ մշակ,
 'նա' մե ⁸⁾ տեղ թօղին, նա էլ դօտակ,
 Կաշի-բէկի արտն էր ղիւան ⁹⁾
 Պասմա թումպան ¹⁰⁾ տարան տիւխան ¹¹⁾,
 Կալի-բէկի արտն էր դարի,
 Պաղեօղն ¹²⁾ էկաւ, հաղար բարի,
 Քաղքի վերե դեղ կայ ձուշան,
 Պաղեօղն էկաւ, կախեր նշան,
 Ոսկին առան, զհայեր մոռցան:
 Պաղեօղն էկաւ վըր խայէրուն,
 Թօփ մի թալեց Երաբներուն,
 «Տիկմիշ ¹³⁾ մէղներէ իմ հայերուն»:

Գ Է Ղ Կ Ն Ի Կ

Հա՛ւ կէցէք ¹⁾ մէկ բան ըսեմ,
 Գէշ կնկայ դեպար ²⁾ կ'էնեմ.
 Գէշ կնիկ քու հօր հէրը...
 Մաճուն կ'ուզեմ, թան կը բերես,
 Թիզ մի բորբոս մուկն ի չերես:
 Գէշ կնիկ կիգայ վերի թաղէն,
 Զուխտակ մկներ առէջ խաղէն,
 Վէրուց դրեց իրան թաւէն ³⁾,
 Մէկն ինք կէրաւ, մէկ ճանաղէն ⁴⁾..
 Գէշ կնիկ նստեր ալուր մաղէր,
 Ոջիլ կոտրէր ու խմոր շաղէր.

¹⁾ Գիւղի անուն: ²⁾ Գիւղապետ: ³⁾ Ծերունի: ⁴⁾ Զօրք: ⁵⁾ ամենքը.
 բուրբո: ⁶⁾ Գիւղի անուն: ⁷⁾ Տեսակիմր գործիք, իշուկ: ⁸⁾ մե-մեզ: ⁹⁾ որմն:
¹⁰⁾ Վարտիք: ¹¹⁾ Ատեան: Դիւան: ¹²⁾ Հիւպատոս: ¹³⁾ մի գպիք, մի վնասէք
 իմաստով:

¹⁾ Լուսնոյն: ²⁾ Բանբաստնք: ³⁾ Կերակուր եփելու պղնձէ աման, տա-
 պակ: ⁴⁾ ճան աղա-էրկան քոյրը, տալ:

Ձուր ¹⁾ արմընկներ թիզ մի կեղտ էր:
 Կնիկ մունիմ, անուն հունէ,
 Կէս գիշերին գեղ կը լըռնէ ²⁾
 Փէտ կը վէրում ձեռ կը բռնէ:
 Իրիկ ու կնիկ կըռւրտան,
 Փաթթւան իրուր թունիր մտան,
 Կտոր մի շալէ շոր գտան:
 Տեղ մ'որ շալէ կտոր եղնի՝
 Եօղան-սօտակ ³⁾ ես ինչ կ'էնեմ,
 Տեղ ո'ր բարակ ճամբախ եղնի՝
 Բարակ խօզան ես ինչ կ'էնեմ:
 Հպարտ մարդու քիթն էր պօլօզ ⁴⁾
 Կէմի կտոր ⁵⁾ փաթեթ քօլօզ ⁶⁾
 Հոգարտ մարդն էր պարկեր սրահ,
 Խալի ⁷⁾ կտոր քաշեր վրայ:
 Ձարխներ ⁸⁾ յոտներ կը ճռնուայ,
 —Ես ինչ կ'էնեմ ճովտ կօնտուրա: ⁹⁾

Մ ու կ եւ կ ա տ ու

Կատուն ըսաւ մկան.—Պատերու ծառայ.
 Զատ հնազանդ, խոհեմ, Զողանի դառ ա.
 Դիշեր ու ցերեկ նստայ քու ծակի դուռը,
 Կարօտ եմ որ լսեմ քու քաղցր բառը:
 Մուկ ըսաց կատուին —Ես բարի բան չեմ,
 Այ կեղծաւոր կատու, քեզ կը ճանաչեմ,
 Ես հողագործ բան մ'եմ, մարդանման չեմ՝
 Սազը ձեռքս չ'ունիմ, ես մէկ աւօրդ չեմ:
 Կատուն ըսաւ մկան.—Քու բուն էրկէն ¹⁾, նեղ,
 Կուզեմ որ շատնայ քու ազգական, ցեղ,
 Կատարեալ հեքիմ ²⁾ ես ձեռ թաղա ³⁾ քու պեղ ⁴⁾
 Աչքերս քօռացեր աւ արի, էրա դեղ:
 Մուկ ըսաց կատուին.—Փետնաս ⁵⁾ ու պարկիս,
 Ըսկի ⁶⁾ չեմ աւտայ ⁷⁾ թէ դու հիւանդ իս.
 Առանց աւետրան ինձ կը քարոզիս,
 Գինամ ⁸⁾ որ քաղցր մսիս կարօտ իս:
 Կատուն ըսաց մկան.—Զատ կարդացեր իմ,
 Բոլոր աշխարհի փերն իմացեր իմ.

¹⁾ Մինչև: ²⁾ Պտրտել: ³⁾ մանգալ: ⁴⁾ Անկողին ⁵⁾ սրածայր: ⁶⁾ Խոտն
 մանուած կապ: ⁷⁾ Բրդնայ գլխարկ: ⁸⁾ Խօլի, փսեաթ: ⁹⁾ Տրէխ: ¹⁰⁾ Կօշիկ:

¹⁾ Երայր: ²⁾ Բժիշկ: ³⁾ Ձգէ: ⁴⁾ Ընչացք, պերնեշտ: ⁵⁾ Փայտանուր—
 օտտակի: ⁶⁾ Բնաւ: ⁷⁾ չեմ հաւատար: ⁸⁾ Գինեմ:

Երբ ուրախութենով նստիմ վարժատուն.

Բեր քու զաւակներ կէնեմ իմաստուն:

Մուկն ըսաց կատուին.— Գեյ ու զազան ես.

Քաջառու՞ծ ասլան իս, ափսոս նազան ¹⁾ իս.

Ջաւակներս տամ, կը բռնես տանիս,

Սաբխօցի ²⁾ նման քե մազա ³⁾ կանիս.

Կատուն ըսաց մկան.— Երազ մի տեսայ.

Բարեկամ մոկկ նստեր հետս կը խօսայ.

Արդար խրատներս սխալ կը լսայ,

Չ'գիշայ թի՛ ուրին ⁴⁾ կէնեմ 'ձի ⁵⁾ փեսայ:

Մուկ ըսաց կատուին.— Երազ մի տեսայ,

Ա՛յ կեղծաւոր կատու, քիմար մի խօսայ,

Թի՛ դառը կ'եղնի գէլերուն փեսայ,

Թող քու խրատներն էլ խեղճ մուկն լսայ.

Կատուն ըսաց մկան.— Իմ նընս ⁶⁾ աղեկ նընս ա.

Քեաշկա ⁷⁾ դու գէր ⁸⁾ տեսնէր ինչ ֆօ ⁹⁾ ու բոս ա.

Աղբէրս իշխան ա, հէրս բոխ ¹⁰⁾ ա,

Ես էլ կ'ուզեմ որ քե էնեմ 'ձի փեսայ:

Մուկն ըսաց կատուին.— Քու տնիկ վեռան ¹¹⁾

Չուր Բը ¹²⁾ բանաս, խփուս գարշելի բերան.

Հմէն օր կը գողնաս քու տիրու մէրան ¹³⁾

Տէրդի ¹⁴⁾ քե կը թալայ շներու բերան:

Կատուն ըսաց մկան.— Քու ծակի դուռն ա.

Դուս էլի, տես քու աներ հրն ա,

Քու թաժայ ¹⁵⁾ նշանլուն ¹⁶⁾ իշխանի քուրն ա.

Ո՛ն (ու) քե ֆիկվիւ ¹⁷⁾ եղնի, քօռնայ ու կուրնայ:

Մուկն ըսաց կատուին.— Գետին կը տափիւ ¹⁸⁾

Գլուխդ ի ծակ կը մտուս նեղ ու լէն չափիս,

Աղճկայ մանանով ¹⁹⁾ ընձի կը խաբիս,

Որ ձեռքդ ի հասնիմ արունս թափիս: ²⁰⁾

¹⁾ Տգէտ: ²⁾ Գինով: ³⁾ Մազա—օղիի հետ գործածուած մրգեղէն:

⁴⁾ Զինք—⁵⁾ Զին—փնձի: ⁶⁾ Յեղ. սերունդ: ⁷⁾ Երանի: ⁸⁾ Գայիւր, տեսնելի:

⁹⁾ Արմատ և բոյս: ¹⁰⁾ Գիւղապետ: ¹¹⁾ Աւերակ: ¹²⁾ Մինչև Բըբ: ¹³⁾ Մածունի

մայրա—մածուն: ¹⁴⁾ Քու տէրը: ¹⁵⁾ Նոր: ¹⁶⁾ Նշանած: ¹⁷⁾ Դպիւ, վնասել:

¹⁸⁾ Գետնի փակել, պահաւորի: ¹⁹⁾ Պատրուակով:

²⁰⁾ Թուկ թէ այս երգը որով աշըղ բաժն էլլա: ըսայ. Ալաշկերտի մէջ յալտնի չէ այդ՝ այժմ շատ տարածուած ու ժողովրդականացած է:

ԹՈՒԹՈՒՆ

Էսօր չորս օր ԹուԹուՆ չ'ունիմ:

Կը մտածեմ կիւման ¹⁾ չ'ունիմ,

Վառայ անԹուԹուՆ, անԹուԹուՆ:

Հուռութեան ²⁾ ԹուԹուՆ քաշի,

Սև հողեր գլխուս քաշի,

Վառայ անԹուԹուՆ, անԹուԹուՆ:

Երկու արտ ցանի ԹուԹուՆ,

Կարկուտ էկաւ տարաւ պիԹուՆ ³⁾,

2'Թորկեց մէկ ռամար ⁴⁾ ԹուԹուՆ:

Վառայ անԹուԹուՆ, անԹուԹուՆ:

Երկու արտ ցանի դարի,

Ի՛նչ իմանամ կարկուտ տանի,

Պալքիմ ⁵⁾ ԹուԹուՆի գին կը հանի,

Վառայ անԹուԹուՆ, անԹուԹուՆ:

Լօթի կեռեմ գրած ան ⁶⁾ ֆաս:

Իրուր կ'էնեն ԹուԹուՆի պա՛ս ⁷⁾

Իրուր կ'ըսեն շահաս ⁸⁾ մի տմս:

Վառայ անԹուԹուՆ, անԹուԹուՆ:

ԹուԹուՆ քաշող սիրտ կը խզայ,

2'ունեցող կայնի մզայ ⁹⁾,

Ձեռ կ'էրկնցու մէկ հատ կռզայ:

Վառայ անԹուԹուՆ, անԹուԹուՆ:

ԹուԹուՆի քաշել ինչքան լաւ ա:

Ուսնց քաշել սիրտ կը ցաւայ,

ԹուԹուՆ ա մանիթի ¹⁰⁾ մազա:

Վառայ անԹուԹուՆ, անԹուԹուՆ:

Ես Մխօն էնք Ալաշկերտցի,

Սէլ լծի ԹուԹուՆի գացի,

ԹուԹուՆ չ'էզաւ, նստայ լացի,

Վառայ անԹուԹուՆ, անԹուԹուՆ:

¹⁾ Յոյս ²⁾ անգուսպ կիրք ունենալ ³⁾ Բոյս ⁴⁾ Կապոց ⁵⁾ Թեթևա:
⁶⁾ Տղայք գրած են ֆէս ⁷⁾ խօսք, զրոյց ⁸⁾ Ձունչ, քայց հոս կը նշանակէ
 սիկառի մէկ անգամ քաշելը. օրինակ. մէկ կուս ⁹⁾ Մզալ—կոզի, եզան քա-
 րակ ձայն հանելը ¹⁰⁾ ժողով, խնամք:

Փիւնիկ թռչունի մասին *)

Գիշերս եմ քնեմ, քուն եղայ, չարթուն,
 Ոչ մարդ գինէր գէն տարէրու խուն,
 Ոչ գնատըձու շատ քննուն
 Մէջ խաչ քրնուն սրտիկս էր էլեր,
 Կեամի շուռ կիգէր ¹⁾ վրէ էն ծովերուն,
 Ճրագ մի կէր էն ծովու միջուն,
 Քանի էն ծով կործիլ ²⁾ կ'առնէր,
 Էն ճրագ կը պօծըռնէր ³⁾ գունըգուն,
 Ծառ մի կէր էն տաշտի միջուն,
 Էն ծառ կէր տասն էրկու ճրղուն,
 Վրէն թափած էր հինգ հարուր թռչուն,
 Հաւք մի կէր մէջ էն հաւքերուն,
 Քառսուն տարի շինեց գուր բուն,
 Խիլն ⁴⁾ ի յԱրարայ էբնր ⁵⁾,
 Հողն ի յԱրարատանէն,
 Քառսուն տարի շինեց գուր բուն.
 Էլաւ, կայնաւ բնի գլխուն,
 Ծափիկ էտուր ⁶⁾ ուր թւեբուն,
 «Մեղայ» չ'էտուր մէկիկ Աստծուն,
 Կրակ ընկաւ իրիցեց ⁷⁾ գինքն ու գուր բուն,
 Էն գուլումաթն ⁸⁾ որ եղաւ հրտ էդ խաւքերուն՝
 Զէր էղեր հրտ Արամայ որդուն,
 Առհապ ⁹⁾ հասաւ ի Փռանգստուն,
 Պօղոս—Պետրոս հայոց անուն,
 Քաղցրիկ մէղօն որ կ'ասեն
 Զառուծ առեմ մըջ ուր թւեբուն:

*) Այս երգը բողոք կը պատմէր նաեւ «Փիւնիկ» թռչունի մասին ուրիշ աւանդութիւն, զոր պիտի գրենք «Արաշկերտի» հաւատքի բաժնին մէջ:

¹⁾ Նաւ կը պարտէր: ²⁾ Զրիլ, դառնալ, ալիկոծուիլ: ³⁾ Վր պաշտառանար, կը փայլէր: ⁴⁾ Զիւղ: ⁵⁾ Բերաւ: ⁶⁾ Ծափ տալ: ⁷⁾ Այրեց: ⁸⁾ Մեծ վր: ⁹⁾ Լուր տեղեկութիւն: